

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko: Magdalena Kinga Górską

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

- dyplom magisterski ukończenia studiów z historii sztuki na podstawie pracy pt. *Emblematy w polichromiach Walentego Żebrowskiego. Źródło i kontekst - dwie podstawy interpretacji*; Uniwersytet Warszawski, Instytut Historii Sztuki, 1995; promotor: prof. dr hab. Mariusz Karpowicz.

- dyplom uzyskania stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o sztuce na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *O personifikacjach Polski w sztuce XVI-XVIII wieku*, Uniwersytet Warszawski, Instytut Historii Sztuki, 2002; promotor: prof. dr hab. Mariusz Karpowicz; recenzenci: prof. dr hab. Teresa Kostkiewiczowa, prof. dr hab. Juliusz A. Chrościcki, ks. prof. dr hab. Stanisław Kobielus.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

- 1 II 1995 - 30 IX 1996: Muzeum Narodowe w Warszawie, Dział Oświatowy (praca na stanowisku laboranta, st. laboranta, asystenta).

- od 1 X 1996: Instytut Badań Literackich PAN, Pracownia Literatury Oświecenia (praca na stanowisku asystenta, od 1 V 2003 – adiunkta).

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311.):

Cykl publikacji powiązanych tematycznie.

a) tytuł osiągnięcia naukowego:

Z recepcji emblematyki w Rzeczypospolitej XVI-XVIII w.

b) autor/ autorzy, tytuł/ tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy:

Siedem artykułów opublikowanych w czasopiśmie naukowych i w opracowaniach zbiorowych, jedna monografia książkowa.

1. Magdalena Górską, *Emblematyka jako źródło staropolskiej erudycji. Geneza i funkcja materiału symbolicznego w polskich kompendiach*, w: *Staropolskie kompendia wiedzy*, pod red. Iwony M. Dackiej-Górzyńskiej i Joanny Partyki, Warszawa, Wydawnictwo DiG, 2009 (Staropolskie teksty paraliterackie), s. 99-132 (rec. wyd.: dr hab. Ewa Głębińska, prof. dr hab. Jakub Z. Lichański). ISBN 9788371816000.

2. Magdalena Górską, *Hieroglifik w teorii Rzeczypospolitej (XVII-XVIII w.). Zarys problematyki*, „Terminus” 14, 2012, z. 25, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 15-46 (rec. wyd.: prof. dr hab. Maria Barłowska, dr Bartłomiej Czarski, prof. Feike Dietz, dr Grzegorz Franczak, prof. dr hab. Stefan Kiedroń, dr hab. Roman Krzywy, dr hab. Mirosław

Lenart, prof. dr hab. Piotr Urbański, dr Marcin Wisłocki). ISSN 2082-0984, ISBN 978-83-233-3391-3.

3. Magdalena Górka, *Emblematics towards Visual Poetry. The Example of the Via triumphalis Polonorum et Svecorum Regem... Vladislaum IV... celebrata... ducens... (1634)*, w: *Poesis Artificiosa Between Theory and Practice*, eds. Agnieszka Borysowska, Barbara Milewska-Ważbińska, Frankfurt am Main, Peter Lang GmbH Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2013 (*Neo-Latin Studies/ Neulateinische Studien*, Series Editor/ Reihenerausgeber Piotr Urbański, Vol./ Bd. 2; Advisory Voard/ Redaktionsrat: Elisabeth Klecker, Barbara Milewska-Ważbińska, David K. Money, Giovanni Siedina), s. 83-96. ISBN 9783631643693.

4. Magdalena Górka, *Ut pictura emblema? Teoria i praktyka*, w: *Ut pictura poesis/ Ut poesis pictura. O związkach literatury i sztuk wizualnych od XVI do XVIII wieku*, pod red. Alicji Bielak, opieka naukowa Paweł Stępień, Warszawa, Wydział „Artes Liberales”, Uniwersytet Warszawski, 2013, s. 31-46 (rec. wyd.: prof. dr hab. Joanna Partyka, dr Jacek Głazewski, dr Kamil Kopania). ISBN 9788363636098.

5. Magdalena Górka, *Curiosa i curiositas w emblematyce XVI-XVIII w.*, w: *Curiosità – zjawiska osobliwe w sztuce, literaturze i obyczajach*, red. Anna Sylwia Czyż, Janusz Nowiński, Warszawa, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Instytut Historii Sztuki, 2013, s. 120-133 (rec. wyd.: prof. dr hab. Katarzyna Mikołacka-Rachubowa, prof. dr hab. Waldemar Deluga). ISBN 9788393733903.

6. Magdalena Górka, *Symbolika heraldyczna a teoria impresy: przykład Orbis Polonus Szymona Okolskiego*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego” seria nowa, 13 (24), 2014, Wydawnictwo DiG, s. 35–49 (rec. wyd.: dr hab. Bożena Czwojdrak, prof. dr hab. Jakub Lichański, dr hab. Beata Możejko, prof. dr hab. Andrzej Rachuba, prof. dr hab. Wojciech Strzyżewski, dr Hubert Wajs). ISSN 1230-803X.

7. Magdalena Górka, *Dekoracja emblematyczna warszawskiej kamienicy Gerarda Kleinpoldta*, „Barok” XXII, 2015, nr 1 (43), Wydawnictwo Neriton, s. 107-127 (rec. wyd.: prof. dr hab. Maria Brykowska, dr hab. Wiesław Pawlak). ISSN 1232-3233.

8. Magdalena Górka, *Zbawca Europy. O graficznych tezach gloryfikujących Jana III Sobieskiego*, przekład i konsultacja inskrypcji łacińskich Bartosz Radomski, Warszawa 2017 (*Silva rerum*), ss. 244. ISBN 978-83-63580-76-6. [Tłumaczenia:] **8a.** Magdalena Górka, *The Protector of Europe: on graphical Theses glorifying Jan III Sobieski*, translation into English Antoni Górny, Warszawa 2017 (*Silva rerum*), ss. 235. ISBN 978-83-63580-77-3; **8b.** Magdalena Górka, *Der Retter Europas. Über barocke Thesenblätter zur Verherrlichung des Königs Jan III. Sobieski*, Übersetzung Ulrich Rather, Warszawa 2017 (*Silva rerum*), ss. 255. ISBN 978-83-63580-78-0.

e) omówienie celu naukowego ww. prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:

Powstanie prac wchodzących w skład cyklu umożliwiły prowadzone przeze mnie od lat kwerendy i badania nad recepcją szeroko pojętych źródeł emblematycznych w piśmiennictwie i ikonografii dawnej Polski. Z wykorzystaniem interdyscyplinarnego warsztatu (historyka sztuki i badaczki piśmiennictwa), ułatwiającego studia nad słowno-obrazowymi kompozycjami klasyfikowanymi z zastosowaniem pojęciem „emblematyka”, uwzględniają istotne z punktu widzenia współczesnych badań problemy teorii i pograniczności gatunków symbolicznych (*hieroglyphicum, emblema, symbolum*) oraz praktykę recepcji źródeł emblematycznych w piśmiennictwie i sztuce Rzeczypospolitej XVI-XVIII w. Teksty te, zarówno analityczne, dedykowane zagadnieniom *stricte* teoretycznym i genologicznym, jak i problemowi adaptacji, łączą nierozwiązane dotychczas w badaniach

polских kwestie definicji emblematu pojmowanego skrótowo jako konstrukcja złożona z obrazu (ikon) i części słownej (epigram, lemma), zasad przejmowania wzorców oraz relacji polskich źródeł i artefaktów wobec znacznie lepiej przebadanych i zachowanych przykładów obcych, które miały najczęściej podstawę w traktatach dedykowanych *emblema*, *symbolum*, *impresa* czy *devise*. Przykłady recepcji teoretycznej i artystycznej ukazano z rozmysłem w szerszym, polskim i obcym, kontekście, zbierając nie tylko rozproszone w trudno dostępnej literaturze przedmiotu wzmianki (owoc prowadzonych przeze mnie od lat ukierunkowanych kwerend, dotyczących także północnej i wschodniej Europy), ale wskazując obce opracowania i wątki użyteczne bądź potencjalnie modelowe dla przyszłych polskich badań, umożliwiające ocenę epigońskiego bądź twórczego charakteru adaptacji. Obserwowany w ostatnim dwudziestolecu rozkwit *emblematic studies* (przede wszystkim w kręgu literaturoznawców i neolatynistów) doprowadził do znacznego rozszerzenia bazy źródłowej i wprowadzenia do obiegu naukowego ważnych monografii, edycji i bibliografii. Przyczyniły się one do pogłębienia refleksji teoretycznej i metodologicznej oraz znacznego poszerzenia i zniuansowania kwestionariusza pytań badawczych, także tych potencjalnie użytecznych przy opracowaniu polskich źródeł wskazanych w pionierskich publikacjach prof. Pauliny Buchwald-Pelcowej i prof. Janusza Pelca. A są to kwestie niezbędne dla pogłębienia analiz czy refutacji uproszczeń i ahistorycznych wniosków, przeszczepionych bądź wyprowadzanych z częściowo dziś nieaktualnych badań M. Praza, E.H. Gombricha, A. Henkela, A. Schöne czy W.S. Heckschera (por. P.M. Daly 1979; D. Sulzer 1992; *Emblem Scholarship Directions* 2005). Najważniejsze dla rozwoju studiów emblematycznych w XX w. definicje gatunku powstały praktycznie poza dawnym kontekstem teoretycznym, z myślą o przedmiocie badań: emblematyce literackiej. Za sprawą penetracji źródłowych odrzucono obecnie m.in. tezę o liniowej ewolucji gatunku *emblema* i modelową formułę emblematu złożonego z trzech części (*emblema triplex*: A. Schöne), która także w polskiej praktyce naukowej nadal przyczynia się do pomijania lub marginalizowania obcych jej przykładów, pomimo obowiązującej zasady oddzielania wzorca emblematycznego od konstrukcji emblematycznej (P.M. Daly 1998). Współcześnie uwzględnia się w refleksji *emblema multiplex* i preemblematyczne korzenie trzyczęściowej kompozycji adaptowanej przez sztukę typograficzną. Od niedawna zwraca się również uwagę na znaczenie retoryki w kształtowaniu wzorców emblematyki i jej recepcji (A. Moss 2003; G.R. Dimler 2008). Monograficzne ujęcia dedykowane koncepcji obrazu i gatunkom symbolicznym w teorii i piśmiennictwie jezuickim przyczyniły się do wyodrębnienia badań nad emblematyką akademicką i szkolną (por. L. Konečný 2002; É. Knapp, G. Tüskés 2003), wskazując tematykę i problematykę recepcji nieprzystawalną wobec kontekstów charakterystycznych dla emblematyki renesansowego humanizmu. Kwestie teoretyczne należą obecnie do kluczowych zagadnień stawianych przed historykami *emblema* (P.M. Daly 2014). Do najpilniejszych zagadnień zalicza się oddzielanie definicji znanych z traktatów od współczesnych, unikanie ujęć normatywnych w definiowaniu emblematycznej *varietas*, kompetentną analizę części obrazowej czy rezygnację z oddzielania emblematyki literackiej od pozaliterackiej (*Außerliterarische Emblematik, extra-literary emblematics*), którą traktuje się niesłusznie jako odtwórczą i kompilacyjną (por. *The Emblem and Architecture* 1999; S. Mödersheim 2005). W przypadku emblematyki praktyka wyprzedziła refleksję teoretyczną, co uznaje się dziś za jedną z przyczyn niejednorodności źródeł i niemożności sformułowania uniwersalnej definicji gatunku (por. *Companion to Emblem Studies* 2008; D. Russell 2009). W jej miejsce zaleca się analizę emblematyki jako elementu dawnej nauki i przekaźnika tradycji, relacji słowa i obrazu w obrębie konstrukcji emblematycznej oraz właściwych gatunkowi narzędzi interpretacji. Dotyczy to również emblematyki stosowanej (*angewandte Emblematik, applied emblematics*), traktowanej dziś jako niezależna i istotna dla badań nad recepcją oraz

rozwojem gatunku przestrzeń studiów, m.in. źródło uzupełniające dla badań kwestii teoretycznych (dawnych i współczesnych).

Instruktażowe definicje gatunków symbolicznych na kartach poetyk i retoryk okazały się decydujące dla recepcji emblematyki w Rzeczypospolitej (M. Górską, *Emblematyka jako źródło staropolskiej erudycji. Geneza i funkcja materiału symbolicznego w polskich kompendiach*). Teksty włączone do cyklu i późniejsze, przeznaczone do publikacji w języku angielskim rozprawy dedykowane gatunkom *emblema* (Zał. 3: II. B 3.27) i *lemma*, zrodziły się z przekonania o konieczności adaptacji nowoczesnej metodologii *emblem studies* oraz połączenia opisu i analizy staropolskiego dziedzictwa symbolicznego z refleksją teoretyczną i metodologiczną. Łączy je także intencja odemblematyzowania studiów nad polską symboliką (*sensu largo*). Z badań nad źródłami teoretycznymi wynika, iż pojęciem „emblematyka” (wbrew tezom J. Pelca o „ekspansji” emblematyki *sensu stricto* i kluczowej dla polskiej recepcji roli ikonologii) objąć trzeba zjawiska pochodne stykających się z *emblema* na gruncie teorii innych gatunków symbolicznych, wśród których najbardziej twórczo i trwale zapisał się w kulturze polskiej hieroglifik (*hieroglyphicum*) i symbol heroiczny (*symbolum heroicum*).

Rozprawa *Emblematyka jako źródło staropolskiej erudycji. Geneza i funkcja materiału symbolicznego w polskich kompendiach* ma podstawę w rozległej kwerendzie źródłowej dotyczącej definicji gatunków symbolicznych w dawnej Polsce i teoretycznej pozycji emblematyki w retoryce. Temat ten, nieznacznie rozpoznany w literaturze przedmiotu (m.in. Z. Rynduch 1967; T. Michałowska 1974; E. Patiejūniene 1998), nie był wcześniej analizowany od strony emblematyki (w retoryce gatunki symboliczne są tematem marginalnym badań nad *loci*). W pierwszej części pracy, *Erudycyjność emblematyki*, scharakteryzowałam podstawy teoretyczne i kontekst kulturowy decydujący dla autorytetu naukowego emblematystów, tłumaczący fakt zaistnienia gatunków symbolicznych w roli retorycznych *loci* i argumentów. Wskazałam także konsekwencje dla rozwoju *emblema* wykorzystywania zbiorów emblematycznych jako wiarygodnych źródeł wypisów retorycznych (por. *commonplace book*): zacieranie różnic między książkami emblematów i kompendiami (m.in. ikonologii), upowszechnianie sprzecznego z teorią gatunku kontekstu interpretacyjnego symbolu opartego wyłącznie na części słownej, rezygnowanie z komplementarności ikonu i słowa oraz z komentarza (*subscriptio*). W części *Kompendia polskie* omówiłam szczegółowo zasady i wskazania recepcji emblematyki w polskich podręcznikach (m.in. M. Radau, A.A. Olizarowski, K. Kojalowicz, J. Pastorius, A. Temberski) i rękopiśmiennych skryptach retorycznych, sygnalizując obce źródła inspiracji (m.in. J. Masen, S. Petrasancta). Omówiłam także dodatki symboliczne pojawiające się w polskich kompendiach. Rozprawa przyniosła istotne z punktu widzenia recepcji emblematyki wnioski, do których zaliczam m.in. stwierdzenie: motywowanego teoretycznie zawężania pól adaptacji (oratorstwo, kaznodziejstwo), nieliterackiej drogi propagowania emblematyki, retorycznej podstawy scaleń gatunków symbolicznych, poddanej *brevitas* zasady opisu. Do następstw retorycznej recepcji emblematyki włączyłam m.in. nieznaną oryginalnych książek emblematycznych i wzorów płynących z definicji *emblema*, posługiwanie się kompendiami symboli (np. F. Picinelli), fuzje gatunków symbolicznych, związek emblematyki z heraldyką, schematyzm części obrazowej w sztuce, ograniczanie inwencji. Z punktu widzenia metodologii badań nad polską emblematyką uważam za istotne – oprócz wskazania najpopularniejszych w Rzeczypospolitej źródeł symbolicznych – zalecenie ostrożności w posiłkowaniu się w interpretacjach piśmiennictwa i sztuki barokowej danymi zaczerpniętymi z komentarzy książek emblematycznych oraz określenie teoretycznej podstawy staropolskich dekoracji symbolicznych.

W rozprawie *Hieroglifik w teorii Rzeczypospolitej (XVII-XVIII w.). Zarys problematyki* na podstawie szeroko zakrojonej kwerendy źródłowej i materiału porównawczego

odtworzone zostały związane z Polską definicje gatunku i rozumienia pojęcia. Pod względem metodologicznym tekst odpowiada zaleceniom „kontekstualizacji” badań nad teorią gatunków symbolicznych („the contextualization of the emblem” – K. Porteman 1999). Poszerzające dotychczasowy stan badań opracowanie odsłoniło m.in. znaczenie dla kultury polskiej *Hieroglyphica* (1556) Giovanniego Pieria Valeriano, wzorcową za sprawą Nicolasa Caussin’a (*De symbola Aegyptiorum sapientia*, 1618) rolę *hieroglyphicum* w początkowej fazie rozwoju polskiej emblematyki (uwidaczniającą się także w grafice) oraz płynące z hieroglifiki inspiracje dla scaleń gatunków symbolicznych, także ich fuzji z heraldyką i *poesis artificiosa*. Hieroglifik w świetle polskiej teorii okazał się najbardziej twórczy w określeniu specyfiki piśmiennictwa Rzeczypospolitej sytuowanego na pograniczu emblematu i stemmatu, ale i kluczowy dla badań nad relacją symboliki wobec alfabetu wizualnego, mnemotechniki, kryptografii i enigmy, a w XVIII w. również dla refutacji gatunków symbolicznych i dróg adaptacji nowoczesnej egiptologii.

Poezji wizualnej, kojarzonej do początku XVII w. z hieroglifiką, dotyczy artykuł *Emblematics towards Visual Poetry. The Example of the Via triumphalis Polonorum et Svecorum Regem... Vladislaum IV... celebrata... ducens... (1634)*. Przypisywany jezuitce Pawłowi Żuchowiczowi (vel Zuchowiczowi) druk lubelski, w warstwie ilustracyjnej będący przykładem *poesis anagrammatica*, łączono z „konstrukcją emblematyczną” (P. Rypson 2002). W artykule o charakterze metodologicznym podważyłam zasadność klasyfikacji *Via triumphalis* w ramach sztuki emblematu i wiersza wizualnego, omawiając szczegółowo na podstawie źródeł teoretycznych i współczesnych opracowań relacje emblematyki i podporządkowanej jej w tradycji literaturoznawczej *pattern poetry*. Przeanalizowałam katalog podobieństw i różnic (ewentualnych problemów analitycznych), wykazywanych w literaturze przedmiotu przeważnie na podstawie *technopaegnia* i emblematu trzyczęściowego. Badacze upatrywali relacji w obrębie struktury, funkcji i motywów. Podobieństwa dotyczyły wspólnej genezy i historii (poezja epigramatyczna i hieroglifika; legitymizacja bimedialności gatunków w literaturze antycznej; wspólne wzorce; kontekst hermetyczny), relacji słowa i obrazu (m.in. zbliżony układ typograficzny i kompozycyjny; inspiracja *ut pictura poesis*; funkcje mimetyczne lub symboliczne figury; pierwszeństwo słowa w procesie twórczym; epigramatyczny ideał *brevitas* w określeniu obrazu), pograniczności genologicznej (m.in. twórcze wykorzystanie hieroglifiku, dewizy, rebusu i heraldyki; *genus jocosum*; analogiczne funkcje w druku ulotnym etc.), związków z retoryką, sztuką pamięci, praktyką szkolną oraz kulturą wizualną. Różnice poezji wizualnej i emblematyki postrzegano z kolei w odmiennej roli słowa i obrazu, w odmienności kompozycyjnej i relacji motywów werbalnych i wizualnych, wskazując także inne metody lektury i interpretacji. Biorąc pod uwagę współczesną wiedzę o nieregularności *emblemata*, za metodologicznie uzasadnioną uznałam analizę „charakteru emblematycznego” wiersza wizualnego uwzględniającą kompozycję karty/ druku, specyfikę i relację słowa i obrazu, wskazanie emblematycznych źródeł motywów ikonograficznych i inskrypcji oraz określenie kontekstu historycznego i kulturowego przykładu. Wykazałam, iż precyzyjny opis dostrzeganych analogii powinien poprzedzać klasyfikację genologiczną, w przypadku realizacji sprzed połowy XVII w. za najskuteczniejszą metodę badania relacji wiersza wizualnego i emblematu uznałam zaś określenie pozycji gatunków w obrębie wspólnej tradycji. Na podstawie polskich źródeł teoretycznych wykazałam, że była nią epigramatyka, analiza ikonograficzna pozwoliła zaś połączyć hybrydyczny przykład *Via triumphalis* z ogólnoeuropejską praktyką upowszechniania gatunków kunsztownych za pośrednictwem ilustrowanych druków ulotnych i panegiryków oraz z „hieroglificznością” ówczesnej polskiej symboliki. Na tym tle „pograniczność” gatunków jawi się jako przejaw szkolnej i artystycznej wspólnoty tradycji oraz efekt antycznej legitymizacji gatunków kunsztownych.

Przyczyn popularności hieroglifiki, nieadekwatności dla polskich źródeł teorii francuskiej dewizy (*devise* – popularyzowanej w kontekście emblematyki przez M. Pastoureau 1981 i 1996) oraz definicji symbolu (uzupełniająco wobec prac J. Sokolskiego 1992 i 2000) dotyka kolejna rozprawa: *Symbolika heraldyczna a teoria impresy: przykład Orbis Polonus Szymona Okolskiego*. Omówiona w niej została rola źródeł określonych w XVII-wiecznym „herbarzu retorycznym” słowem *symbola* (w późniejszej monografii dzieła charakterystyka z innej perspektywy: M. Piskała 2017), na tej zaś podstawie określone zostały przyczyny dokonujących się w kulturze literackiej i wizualnej Rzeczypospolitej utożsamień *emblema* lub *symbolum* ze znakiem heraldycznym lub dewizą (*impresa* – por. D. Caldwell 2004). *Orbis Polonus* wskazuje podstawy teoretyczne pograniczności emblematyki i sztuki stemmatu, inspirowanych heraldycznie gatunkowych pseudo-hybrid oraz rolę dworskiego wzorca symboliki, adaptowanego dla potrzeb komunikacji w obrębie stanu i dysput z filozofii polityki. W rozprawie wskazane zostały najważniejsze dla polskiej kultury opracowania *impresy*: Claude’a Paradina (*Symbola heroica*, 1562), Jacoba Typota/ Typotiusa (*Symbola divina et humana pontificum, imperatorum, regum...*, 1601–1603), Giovanniego Ferra (*Teatro d’imprese...*, 1623), Paola Aresiego (*Imprese sacre...*, 1613-15; *Delle sacre imprese...*, 1630) i Silvestra Pietrasanty/ Petrasancty (*De symbolis heroicis*, 1634). Z punktu widzenia badań nad polską emblematyką recepcja ta uwydatniła inspiracje kultury wizualnej źródłami zakorzenionymi w ceremoniale dworskim i ikonografii politycznej, demonstrując scalenia heraldyki za pośrednictwem symboliki z tradycją antyczną i średniowieczną symbolografią. W rozprawie odtworzono refleksję na temat heraldyki we włoskich traktatach *impresy* oraz w polskich źródłach teoretycznych (związanych przede wszystkim z definicją *symbolum*). Przegląd źródeł umożliwił konstatację, iż symbol heroiczny był narzędziem antykizacji i sarmatyzacji polskiego dziedzictwa heraldycznego oraz udostojnienia znaków szlacheckich, ograniczając od końca XVII w. adaptację nowoczesnego wzorca *devise*.

Trzy pozostałe artykuły cyklu poświęcone zostały możliwościom adaptacji współczesnej metodologii i płynącej z własnych doświadczeń interdyscyplinarnej praktyce badań nad symboliką staropolską. Przedmiotem rozprawy *Ut pictura emblema? Teoria i praktyka* jest podstawowy w badaniach nad emblematyką problem opisu i interpretacji obrazu (ikonu), pokazany na tle dawnej teorii (obcej i polskiej), współczesnych *emblematic studies* (w tym zaniedbań badań nieinterdyscyplinarnych, prowadzonych głównie przez filologów) oraz w perspektywie polskich studiów nad historią literatury i sztuki. Wymagają one od badaczy literatury uwzględnienia specyfiki lokalnej rozwoju sztuk plastycznych, od historyków sztuki zaś wyników badań nad warsztatem emblematystów i książką emblematyczną. Celem opracowania była prezentacja problemów i postulatów metodologicznych wiążących się z emblematyką stosowaną, która na skutek rozwoju badań nad recepcją *emblema* i za sprawą wniosków wynikających z opracowań dekoracji emblematycznych przestała być emblematyką pozaliteracką (por. *Emblems and Art History* 1999). Współcześnie pisze się o równorzędności komponentów słownych i obrazowych w konstrukcji symbolicznej, opisu ikonu nie utożsamiając z interpretacją (P.M. Daly 2010). W artykule wskazałam możliwości badania obrazu m.in. jako źródła uzupełniającego specyfiki gatunkowej, informacji o warsztacie i metodzie pracy autora, wątków preemblematycznych czy refleksji teoretycznej dotyczącej sztuki. Omówiłam także problemy (i pułapki) interpretacyjne pojawiające się w związku z analizą wzorca graficznego ikonu oraz przekształcenia formy i funkcji części obrazowej za sprawą ewolucji konstrukcji (*emblema multiplex*) i książki emblematycznej, adaptacyjności i definicji gatunków symbolicznych oraz kontekstu retorycznego bądź akademickiego refleksji. Wskazałam ograniczenia emblematyzacji badań nad ikonem. Poddałam także w wątpliwość zasadność ahistorycznej praktyki edycji nieilustrowanych rękopisów z zastosowaniem rycin pochodzących ze zbiorów drukowanych.

Artykuł *Curiosa i curiositas w emblematyce XVI-XVIII w.*, uwzględniając polskie źródła i przykłady artystyczne, wyjaśnia rolę (w tradycji i współcześnie) szeroko pojętej emblematyki jako wzorca i inspiracji dla obcych *decorum* zjawisk pojmowanych jako groteskowe, rebusowe czy enigmatyczne pomimo kluczowej dla *emblema* zasady interpretacji wątków historii naturalnej w kontekście filozofii moralnej. W tekście omówiłam związki teoretyczne i formalne emblematyki z kolekcjonerstwem i zasady formowania części obrazowej konstrukcji emblematicznej. Emblematyka rejestrująca odstępstwa od norm i wynaturzenia, nierzadko inspirująca się zasobem *kunstkammer*, była elementem kultury ciekawości, dekorując *studiola* i gabinety osobliwości. Na znanstwie naturaliów i antyku opierał się autorytet emblematorów, encyklopedie symboli odpowiadały zaś XVII-wiecznemu kompendium naukowemu. Na podstawie traktatów przedstawiłam krytyczne stanowisko dawnej teorii symboliki wobec zjawisk uznawanych za niemoralne, chimeryczne, obsceniczne czy wulgarne, mimo iż podobnych tematów – godzących się z pojęciem *genus jocosum* – niemało jest w emblematyce i inspirowanej nią ikonografii, zwłaszcza w ilustrowanych drukach ulotnych i alegoriach przynależnych do kultury jarmarcznej. W artykule uznałam to zjawisko za konsekwencje rozchodzenia się teorii gatunków symbolicznych na poziomie relacji wobec groteski, deformacji (hieroglifik, *impresa*, symbol) czy enigmy (hieroglifik), których nie akceptowała XVII-wieczna szkolna emblematyka ani akademicka dewiza, posługujące się wzorcami *decorum* i klasycyzmu. Przeprowadzona kwerenda umożliwiła ocenę wpływu inwencji retorycznej na wyobraźnię symboliczną (w Polsce: symbolikę heraldyczną) i ograniczenie emblematicznych *curiosa* do kompozycji łączących hieroglificzność ikonu z enigmatycznością znaczeń. Problem przedstawiłam również w kontekście XVIII-wiecznej krytyki gatunków symbolicznych, oświetlającej współczesne pojmowanie artystycznej „kuriozalności” *via* emblematyka.

W artykule *Dekoracja emblematiczna warszawskiej kamienicy Gerarda Kleinpoldta* zastosowałam metodologię właściwą emblematyce stosowanej, bazując na doświadczeniach własnych z rekonstrukcjami programów emblematicznych (zob. Zał. 3: II. B 3.10-11, 3.13) oraz lekturze opisów dekoracji i wytycznych dawnych traktatów. Artykuł jest monografią malowideł stropu (ok. 1626) oraz próbą rekonstrukcji przedstawień i treści dekoracji (źródło: Joachim Camerarius, *Symbolorum et emblematum...*, 1590-1604), należącej do nielicznych cykli symbolicznych z 1 połowy XVII w. zachowanych w polskich budowlach zabytkowych. Program dekoracji zaprezentowano na tle mieszczańskiej recepcji gatunków symbolicznych na ziemiach polskich. Z punktu widzenia dziejów emblematyki polskiej przykład warszawski ilustruje zjawisko podporządkowywania motywów historii naturalnej, typowych dla humanistycznej (i mieszczańskiej) recepcji *emblema*, powiązanych z heraldyką wzorom autoprezentacji i manifestacji przekonań politycznych czerpanym z emblematicznej sztuki dworskiej (tu: dworu Wazów).

Książka *Zbawca Europy. O graficznych tezach gloryfikujących Jana III Sobieskiego*, przetłumaczona także na język niemiecki i angielski, towarzyszyła wystawie współorganizowanej przez Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie w Winterpalais w Wiedniu (*Jan III Sobieski. Polski król w Wiedniu*, 7 VII-1 XI 2017). Oprócz detalicznego opisu, analizy i interpretacji trzech tez graficznych, wielkoformatowych rycin o erudycyjnym przekazie propagandowym dotyczącym polityki zagranicznej Rzeczypospolitej około 1683 r. i Ligi Świętej, jest to monograficzne ujęcie polityki artystycznej Sobieskiego w kontekście ikonografii szlacheckiej oraz symboliki dworów monarchicznych. Zawiera Aneks, w którym znalazły się wszystkie inskrypcje, w polskiej wersji książki – w przekładzie Bartosza Radomskiego. Publikacja przedstawia zasady recepcji medalierskich dewiz polskiego króla (były przedmiotem mojej wcześniejszej pracy – zob. Zał. 3: II. B 3.18) oraz sposoby włączania ich w uzasadnioną retorycznie, filozoficznie i propagandowo erudycyjną, wielostopniową strukturę semantyczną na tle analogicznych kompozycji niezwiązanych z

Rzeczpospolitą. Demonstruje zasady symbolicznej inspiracji programu i wprowadzania weń symboli/ lemm-kluczy interpretacyjnych (tezy graficzne nie przez przypadek nazywano lemmami), także problemy interpretacji symboli w relacji do personifikacji ikonologii.

Podsumowując, teksty współtworzące cykl powstały z zamiarem poszerzenia literatury przedmiotu o kwestie nieobecne bądź niedoceniane w polskich badaniach nad emblematyką i retoryką, otwarcia kontekstu recepcji na zjawiska ogólnoeuropejskie i znalezienia alternatywy dla nieadekwatnych wobec staropolskiej symboliki XX-wiecznych definicji *emblema*. Zaprezentowane artykuły łączy intencja syntetyzowania problemów, precyzowania terminologii, znacznego poszerzenia i unowocześnienia warsztatu i bazy źródłowej polskich badań nad emblematyką, weryfikacji powielanych interpretacyjnych schematów (zaliczam do nich m.in. ocenę źródeł późniejszych z perspektywy wzorów XVI w., klasyfikacje z zastosowaniem obcych źródeł i teorii, podporządkowanie gatunkowi *emblema* badań nad recepcją innych gatunków symbolicznych, emblematyzację poezji wizualnej, posługiwanie się wzorcami emblematyki literackiej do oceny emblematyki stosowanej, deprecjację hieroglifiki i symboliki heraldycznej, tezę o pograniczności i stemmatyzacji polskiej emblematyki, traktowanie emblematyki jako wyłącznie graficznego źródła dekoracji), wskazanie twórczych i ograniczających rozwój polskiej emblematyki zjawisk recepcji retorycznej, wprowadzenie do obiegu naukowego elementów potencjalnie inspirujących i pogłębiających studia nad emblematyką (np. inspiracja hieroglificzna wczesnej polskiej emblematyki, wpływ teorii *impresy* na symbolikę heraldyczną i recepcję emblematyczną) oraz adaptacja nowoczesnej metodologii opisu i interpretacji emblematycznego obrazu i emblematyki stosowanej (nb. polski odpowiednik terminu jest moim wkładem w terminologię). Zamierzeniem moim było także (tworząc grunt pod nowoczesną monografię polskiej emblematyki) poszerzenie genologicznej bazy źródłowej, spopularyzowanie polskich definicji gatunków symbolicznych, wpisanie ich w dzieje staropolskiej poetyki i retoryki, wskazanie najistotniejszych dla rozwoju symboliki traktatów i zbiorów obcych, jak również wykazanie wspólnego gruntu teoretycznego i głębszych relacji łączących emblematyczne piśmiennictwo i symbolikę artystyczną. Wykorzystany materiał źródłowy uważam za użyteczny dla współczesnych rozważań teoretycznych i analiz, nawet jeśli nie w pełni tłumaczy rozwiązania stosowane przez emblematystów. Staropolska recepcja gatunków symbolicznych (pozbawiona traktatów) umożliwia także rozpoznanie przekraczających granice państwowe mechanizmów i wątków przekształceń emblematyki pod wpływem teorii retorycznej, wydobywając zjawiska i ogniskując procesy uznawane we Włoszech, Anglii czy Francji za marginalne, niewyraziste lub epigońskie wobec właściwej, wyrażanej na kartach traktatów, teorii *emblema*. Podobnie badania dedykowane terminologii emblematyki oraz relacji gatunku *emblema* wobec hieroglifiki, sztuki pamięci, poezji wizualnej i tezy filozoficznej jako wykraczające poza kontekst polski przynależą do studiów nad historią emblematyki *sensu largo*. Postulatywnie wobec studiów nad ewolucją i długim trwaniem gatunku emblematycznego uwzględniłam w swych badaniach źródła powstałe w epoce oświecenia, uwydatniające specyfikę polskiej recepcji w kontekście generalnych przekształceń i płynących z inspiracji francuskim klasycyzmem refutacji symbolicznego dziedzictwa.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych (artystycznych):

Moje zainteresowania naukowe i wynikające z nich publikacje dotyczą dwóch dziedzin: historii sztuki i literatury – w praktyce: emblematyki (teoria i praktyka) oraz ikonografii, przede wszystkim ikonografii politycznej. Przedmiotem moich analiz jest kultura wizualna, wyobraźnia polityczna, język symboliczny, relacja symbolika-heraldyka, przekaz artystyczny jako źródło historyczne oraz źródła pisane (m.in. rękopisy, gazety, druki ulotne,

opisy dekoracji) jako źródło uzupełniające historii sztuki polskiej (XVI-XVIII w.). Dodatkowym polem mojej aktywności naukowej są badania nad oświeceniem i związane z XVIII w. prace redakcyjne i bibliograficzne.

Emblematyka:

Badania nad emblematyką rozpoczęłam przy okazji pracy magisterskiej (*Emblematy w polichromiach Walentego Żebrowskiego. Źródło i kontekst – dwie podstawy interpretacji*, 1995), gdy zmierzyłam się po raz pierwszy z problemem nieprzystawalności badań nad sztuką emblematyczną i terminologią wynikającej ze studiów nad emblematyką literacką. Spostrzeżenia dotyczące odrębności wzorów literackich i programów dekoracji ukierunkowały me badania nad recepcją źródeł obcych w Rzeczypospolitej oraz nad polską teorią i sposobami wykorzystywania definicji na gruncie sztuki i literatury. Pokłosiem wieloletnich kwerend i studiów była wspomniana rozprawa *Emblematyka jako źródło staropolskiej erudycji. Geneza i funkcja materiału symbolicznego w polskich kompendiach*, w której opisana została problematyka retorycznej recepcji zbiorów emblematycznych (emblematy jako *loci*) oraz konsekwencji tego zjawiska dla polskiej kultury symbolicznej (m.in. korzystanie z pośrednictwa kompendiów symboli, obniżenie znaczenia ikonu). Kontynuacją tych badań były inne teksty wchodzące w skład cyklu oraz oczekujące publikacji rozprawy dedykowane emblematowi (*The Definition of the Emblem – Models and Norms of the Genre. The Polish Perspective/ Definicja emblematu - wzorce i normy gatunkowe. Polska perspektywa*) i lemnie (*O staropolskiej lemnie w teorii i praktyce*), napisane w związku z konferencjami genologicznymi w Instytucie Badań Literackich PAN (*Gatunki nieklasyczne – teoria i praktyka*, 2015 i *Jaki to gatunek? Problemy z definicjami*, 2017). W pierwszej polska teoria *emblema* (głównie definicje z poetyk i retoryk XVII-XVIII w.) pokazana została na tle dawnej terminologii i współczesnych definicji gatunku. Odtworzenie staropolskiego stanu badań (łącznie ze wskazaniem relacji *emblema* wobec *aenigma*, *sententia*, *symbolum*, *hieroglyphicum*, *epigramma*) oraz wskazanie konsekwencji nierozdzielania dawnego (bliskiego heraldyce) i współczesnego piszącym kontekstu pojęcia, umożliwiło krytyczne odniesienie się do ahistorycznych stwierdzeń dotyczących pograniczności i stemmatyzacji polskiej emblematyki. Wyznaczone przez definicje relacje (np. *emblemata – stemmata* oraz *emblema – symbolum heroicum*) i nieostre granice między gatunkami pokrewnymi (emblemat, hieroglifik, symbol) ułatwiały adaptacyjność gatunku, której współcześnie przypisuje się większą rolę w kształtowaniu *emblema* niż definicjom wyjętym z traktatów. Do ważnych ustaleń wyłożonych w pracy zaliczam stwierdzenie, iż *emblemata* jako ornamenty mowy pojawiły się w nowożytnej retoryce wtórnie wobec retorycznej adaptacji hieroglifiku. Tekst *O staropolskiej lemnie w teorii i praktyce* powstał z zamiarem zwrócenia uwagi na informacyjną i metodologicznie twórczą rolę określanych tym terminem inskrypcji. Omówiona została rola lemmy w dziejach gatunku emblematycznego i jako samodzielnego *genus*, na gruncie sztuki pamięci (*ars memorativa*) i sztuki notowania (*ars excerpenti*) oraz wpływ na teorię rozumienia *lemmy* w związku z *titulusem*, dowodzeniem retorycznym i sylogizmem, jak również definiowania jej przez odpowiedniki łacińskie: *argumentum* (argument), *sumptio* (przesłanka), *assumptio* (założenie). Ujęcie problemu na podstawie źródeł teoretycznych wyjaśnia wysoką pozycję lemmatów w kulturze staropolskiej oraz pozwala lepiej określić różnice między emblematem i symbolem, z którym łączono przeważnie lemnię. *Lemmata* wyjaśniają także kontekst epigramatyczny polskiej emblematyki. Ilustrują zarazem relacje poantycznej i późnośredniowiecznej tradycji symbolicznej z nowożytną sztuką konceptu. Z perspektywy współczesnej metodologii badań wskazują jako błąd utożsamienie lemma-*emblema*. Są także użytecznym badawczo miejscem (*locus*) argumentu, założeń i przesłanek interpretacyjnych oraz wskazówką dotyczącą potencjalnej struktury logicznej wpisanej w cykle utworów i kompozycje artystyczne.

Oświeceniowej recepcji źródeł symbolicznych poświęciłam rozprawę *Emblematyka czasów stanisławowskich – problematyka terminologiczna dekoracji okazjonalnych* (w druku), która ma za przedmiot polskie i obce wypowiedzi teoretyczne, przemiany definicji gatunków symbolicznych na przykładzie opisów i struktur dekoracji oraz metamorfozy retorycznego ujmowania symboliki i zwiastunów XIX-wiecznie pojmowanej alegorii i metafory. Badania nad symboliką czasów stanisławowskich umożliwiły ważne konstatacje dotyczące ówczesnego pojmowania tradycji symbolicznej i wpisywania antycznych wątków (także hieroglifiki) w ramy nowoczesnego kolekcjonerstwa i miłośnictwa antyku. Pozwoliło to zrewidować zastane w literaturze przedmiotu sądy na temat odrzucenia przez oświeconych retorycznej tradycji sztuki symbolicznej (zob także *Motywy antyczne i mitologiczne w sztuce polskiej drugiej połowy XVIII w. Zarys problematyki* – Zał. 3: II. B 3.17).

Przedmiotem moich badań były także najciekawsze polskie kompendia symboli (*Apelles symbolicus (1699) Johanna Michaela von der Kettena – źródło wiedzy o niezachowanych emblematkach i inskrypcjach warszawskich* – Zał. 3: II. B 3.13; *Symbole polskiego życia politycznego w Orator polonus (1740) Samuela Wysockiego* – Zał. 3: II. A 1.5) oraz recepcja symbolicznych zbiorów obcych na ziemiach Rzeczypospolitej (*Recepcja francuskich ksiąg emblematycznych i zbiorów symboli w Rzeczypospolitej XVII i XVIII wieku* – Zał. 3: II. B 3.15). Dzięki kwerendom natrafiłam na rękopiśmienny zbiór emblematyczny, który okazał się być przygotowywanym do druku we Francji zbiorem upamiętniającym koronację Jana III Sobieskiego (ok. 1676-1677). Rękopis, w toku badań przypisany biskupowi Toussaint de Forbin-Janson i ks. Stanisławowi Biezanowskiemu, wydałam wspólnie z prof. Barbarą Milewską-Ważbińską (*In laudes Ioannis Sobiescii. Rękopiśmienny zbiór emblematów z rysunkami Johanna Jakoba Rollosa*, przekład B. Milewska-Ważbińska, wstęp i oprac. M. Górka i B. Milewska-Ważbińska, Warszawa 2016). Prócz *Wstępu* do edycji opublikowałyśmy artykuł monograficzny, w którym przedstawione zostały m.in. losy rękopisu ilustrujące oświeceniową recepcję emblematyki w ramach zbieractwa rękopisów historycznych (*Rękopis BK II 263 (obecnie BK 391). Kórnicki zbiór emblematów ku czci Jana III Sobieskiego* – Zał. 3: II. B 3.24).

Od czasu studiów tworzę katalog polskiej emblematyki stosowanej, rejestrując także wzmianki źródłowe o nieistniejących już dekoracjach. Ciekawsze programy stały się tematem opracowań monograficznych. Opracowania te miały na celu nie tylko wskazanie wzorów graficznych kompozycji, ale i odtworzenie przesłania wpisanego w program dekoracji. Dzięki temu jednostkowy przypadek, ujęty w kontekst miejsca i czasu, potraktowany został jako pewien modelowy przykład, mający odzwierciedlenie w innych realizacjach związanych np. z danym zgromadzeniem zakonnym czy kontekstem interpretacyjnym. We wspomnianym zbiorze von der Kettena zachowały się wzmianki o nieistniejących już dekoracjach w Warszawie i Gdańsku, których przekaz odtworzyłam *per analogiam* innych dekoracji emblematycznych. *Apelles symbolicus* miał również znaczenie dla odtworzenia symboliki Łazienki Stanisława Herakliusza Lubomirskiego i innych gmachów jego fundacji. Dopiełniał go opublikowany przeze mnie *Opis Grotu w Łaziencie Stanisława Herakliusza Lubomirskiego* (Zał. 3: II. A 1.4), ważny także z punktu widzenia dawnej terminologii symboliki. Odnalezienie wzorca umożliwiło opracowanie zachowanych fragmentarycznie malowideł w Ratuszu Tarnowskim, odnoszących się do miejskiego wymiaru sprawiedliwości (*Dekoracja emblematyczna Sali Pospółstwa w Ratuszu Tarnowskim. Przykład polskiej recepcji Cardiomorphoseos (1645) Francesca Pony* – Zał. 3: II. B 3.10). Szczegółowa analiza inskrypcji umożliwiła rekonstrukcję kilku kompozycji, co wykorzystano podczas remontu i aranżacji pomieszczenia do celów wystawienniczych (Muzeum Okręgowe w Tarnowie). Podobną metodę zastosowałam odtwarzając zawartość kartuszy namalowanych w kamienicy Klempoldta, pierwotnie dla potrzeb dokumentacji konserwatorskiej, również poprzedzającej renowację (Muzeum Warszawy) oraz w niewydanym opisie dekoracji znajdującej się w

Lubawie (*Emblematyczna dekoracja portalu kaplicy pw. Wniebowzięcia NMP w farze w Lubawie*, 2011). Na podstawie jezuickiego zbioru emblematów zrekonstruowałam także polemiczne przesłanie ideowe dekoracji kolegium jezuitów w Toruniu, znanej jedynie z rysunkowych przekazów (*Emblematyczna dekoracja fasad kolegium jezuitów w Toruniu (1701). Antyprotestancki program według Imago primi saeculi Societatis Iesu (1640)* – Zał. 3: II. B 3.11). Ze względu na nieliczne źródła pisane dotyczące sporów religijnych w Toruniu w tym okresie, dekoracja ma istotny walor dokumentacyjny.

Ikonografia:

Od czasu prac nad rozprawą doktorską przedmiotem moich badań jest także ikonografia polityczna XVI-XVIII w. – głównie przedstawienia graficzne i medalierskie oraz opisy dekoracji, nierzadko należące do emblematyki stosowanej. Po doktoracie i rozprawie *Konieczność śmierci. Refleksja na temat upadku Polski w piśmiennictwie końca XVIII wieku* (Zał. 3: II. A 1.1), która okazała się inspirująca dla badań nad romantyzmem i kulturą początku XIX w., kontynuowałam badania nad personifikacją państwa polskiego w kontekście ikonografii historycznej (*Alegoria Polski w XVI i XVII w.* – Zał. 3: II. B 3.12) oraz studia dotyczące roli symboliki w propagandzie wizualnej władców Polski: Jana III Sobieskiego (*Medalierski wizerunek Jana III – domowa autokreacja i polityka międzynarodowa; Medals of Jan III – domestic self-creation and foreign policy* – Zał. 3: II. B 3.18-19), Augusta II i Augusta III Wettinów (*Symbolika polityczna Augusta II i Augusta III – wobec magnaterii i na dworach magnackich* – Zał. 3: II. B 3.21) oraz Stanisława Augusta (*Symbolika panowania Stanisława Augusta – herb Ciołek, insygnia, dewizy* – Zał. 3: II. B 3.20). Symboliki politycznej (medale i malarstwo) Jana III dotyczyły także fragmenty książki *W teatrze życia i sławy* (Zał. 3: II. B 1.2), napisanej wspólnie z prof. B. Milewską-Ważbińską oraz opublikowana przeze mnie w 2017 r. monografia *Zbawca Europy. O graficznych tezach gloryfikujących Jana III Sobieskiego* (Zał. 3: I. B 8). Opracowanie to jest kontynuacją moich wcześniejszych studiów nad sztuką dworu Jana III: koncepcją ideową Pałacu Wilanowskiego (*Astronomia i polityka w dekoracji Pałacu Wilanowskiego* – Zał. 3: II. B 3.9) oraz twórczością pracujących dlań malarzy, przede wszystkim Michelangela Palloniego. Dorobek tego artysty powiększyłam o trzy obrazy (*Wizerunki Chrystusa pędzla Michelangela Palloniego* – Zał. 3: II. A 1.3; atrybucje potwierdziły badania G.M. Guidettiego 2008), opracowując także biografię artysty (*Michelangelo Palloni w świetle publikacji najdawniejszych i najnowszych* – Zał. 3: II. B 3.26). Zajmowałam się także analizą (w kontekście ikonograficznym i historycznym) alegorycznych kompozycji z druków propagandowych (*Prussia Jana Dymitra Solikowskiego – wzory i analogie drzeworytu na karcie tytułowej* – Zał. 3: II. B 3.6), ilustrowanych druków ulotnych (*Recepcja ilustrowanych druków ulotnych w pamiętniku Gabriela Krasieńskiego* – Zał. 3: II. A 1.2), rycin o charakterze propagandowym (noty w katalogu wystawy *Imagines potestatis. Insygnia i znaki władzy w Królestwie Polskim i Zakonie Niemieckim*, Muzeum Zamkowe w Malborku, 8 VI – 30 IX 2007 r. – Zał. 3: II. C 2.1.1-13) oraz kompozycji medalierskich epoki oświecenia (*Polonia pacificata: austriacki medal na pierwszy rozbiór Polski* – Zał. 3: II. B 3.8; *Apologie Rosji w sztuce okazjonalnej XVIII-wiecznej Rzeczypospolitej. O pozytywnej ikonografii sojusznika, okupanta i zaborcy* – Zał. 3: II. B 3.22; *Medal Johanna Philipa Holzhaeussera ku czci Ignacego Krasieńskiego (1780)*, w druku). Przedmiotem moich studiów, opartych na szeroko zakrojonej kwerendzie źródłowej, były także dekoracje okazjonalne: posługujące się wzorcami monarchicznymi realizacje magnackie (*Dwór i familia. Wizerunek magnaterii w dekoracji okazjonalnej XVIII stulecia* – Zał. 3: II. B 3.7) oraz wspomniane wyżej artystyczne apologie Rosji oraz emblematyczne realizacje epoki stanisławowskiej. Zwróciłam w nich uwagę na dotychczas niespostrzeżone przez badaczy przejawy autoprezentacji magnaterii w

sztuce wedle wzorów monarchicznych, okolicznościowe pochwały dedykowane Rosji i oświeceniowe fascynacje symboliką.

Oświecenie:

Wśród moich prac nad epoką oświecenia są również opracowania kontynuujące badania nad kompendiami wcześniejszej epoki i retoryczną erudycją, które uzmysławiają na przykładzie definicji słownikowych oraz stosunku do antyku i mitologii charakter przemian zachodzących w epoce stanisławowskiej (*Definicje i synonimy „przyjemności” w polskich i obcych słownikach XVI-XVIII wieku* – Zał. 3: II. B 3.16; *Motywy antyczne i mitologiczne w sztuce polskiej drugiej połowy XVIII w. Zarys problematyki* – Zał. 3: II. B 3.17). Ważną pozycję w moim dorobku naukowym zajmują opracowania dotyczące Ignacego Krasickiego: jego kolekcjonerskiej działalności (*Krasickiego kolekcje dzieł sztuki* – Zał. 3: II. B 3.4) i bibliomanii (*O wyborze ksiąg i bibliomanii: Biblioteki [Ignacego Krasickiego]* – Zał. 3: II. B 3.23). Przygotowałam do druku *Inwentarz biblioteki prywatnej Ignacego Krasickiego (1801)* (Zał. 3: II. B 2.3) oraz *Kalendarz życia i twórczości Ignacego Krasickiego* prof. Zbigniewa Golińskiego (Zał. 3: II. B 2.1). Obecnie opracowuję (wraz z dr Klarą Leszczyńską-Skowron) rozpoczętą przez prof. Elżbietę Aleksandrowską edycję pism Krasickiego drukowanych na łamach „Monitora”. Zajmowały mnie także związane z epoką oświecenia problemy źródłoznawstwa (*O Kalendarzu życia i twórczości Ignacego Krasickiego (O Zbigniewie Golińskim – źródłoznawcy)* – Zał. 3: II. B 3.25) oraz bibliografii naukowej (*Bibliografia prac Teresy Kostkiewiczowej; Bibliografia prac Zbigniewa Golińskiego* – Zał. 3: II. B 6.1-2).

Byłam ponadto redaktorem naukowym: polsko-łacińskiej edycji dzieła Antoniego Ponińskiego *Sarmatides seu Satyrae/ Sarmatydy albo Satyry* (Zał. 3: II. C 1.1); materiałów konferencji *Słynne kobiety w Rzeczypospolitej XVIII wieku* (Zał. 3: II. C 1.2; wspólnie z prof. Agatą Roćko) i edycji *Listy z podróży. Korespondencja Jana Chrystiana Kamsetzera z królem Stanisławem Augustem i Marcello Bacciarellim, 1776-1777, 1780-1782, 1787* (Zał. 3: II. C 1.3; wspólnie z prof. Andrzejem Pieńkosem).

Wygłosiłam referaty na 23 konferencjach naukowych (zob. Zał. 3: II. I 1-23), uczestnicząc wielokrotnie w sesjach i warsztatach (z historii literatury i sztuki) w charakterze dyskusantki.

Osiągnięcia dydaktyczne:

Wielokrotnie przygotowywałam i prowadziłam lekcje muzealne i warsztaty, opracowywałam materiały edukacyjne, kształciłam nauczycieli muzealnych (Zamek Królewski w Warszawie, Dział Oświatowy, 1991-1994; Muzeum Narodowe w Warszawie, Dział Oświatowy, 1994-1996 – por. Zał. 3: II. Q 1.1).

Okazjonalnie przygotowywałam dla studentów i doktorantów wykłady wynikające bezpośrednio z moich zainteresowań naukowych. Prowadziłam zajęcia z Wiedzy o kulturze (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Ciechanowie, Wydział Filologiczny, wykład i ćwiczenia, 2005) oraz konwersatorium *Symbolika polityczna w sztuce polskiej XVI-XX w.* (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Filologia polska, 2008/ 2009). Na zaproszenie Międzynarodowej Szkoły Humanistycznej Europy Środkowej i Wschodniej (Uniwersytet Warszawski, Instytut Badań Interdyscyplinarnych „Artes Liberales”) wygłosiłam cykle wykładów: w 2007 r. pt. *Alegoria Polski w sztuce XVI-XVIII w. O polskich i obcych wyobrażeniach polskiego państwa i narodu* i *Astronomia w służbie polityki w dekoracji Pałacu Wilanowskiego* (Pałac w Wilanowie), zaś w 2009 r. *Symbolika polityczna w sztuce polskiej XVI-XVIII w.* Drugi z cykli powiązany był z zorganizowanymi przeze mnie warsztatami i dyskusją panelową pt. *Dzieło sztuki jako źródło historyczne?* (współudział: prof. dr hab. Bogusław Pfeiffer, prof. dr hab. Zenon Piech, dr Marek Janicki i dr Krzysztof Gombin, 8 VI 2009).

Opracowałam także przeznaczony dla Wydziału Kulturoznawstwa UKSW program nauczania specjalizacji Sztuki plastyczne w kulturze (Studia I stopnia, 2008).

Prace wydawnicze:

Oprócz wspomnianych wyżej redakcji naukowych, w latach 1999-2007 zajmowałam się koordynacją prac wydawniczych jako sekretarz Komisji Wydawniczej przy Polskim Towarzystwie Badań nad Wiekiem Osiemnastym, wchodząc w skład Komitetu Redakcyjnego „Biblioteki Badań nad Wiekiem Osiemnastym. Studiów i Źródeł pod patronatem Polskiego Towarzystwa Badań nad Wiekiem Osiemnastym” (Studia, nr 1-3; Źródła, nr 1-4 – Zał. 3: II. G 1-7).

Byłam recenzentem wydawniczym publikacji: Anety Grodeckiej (*Poeci patrzą... : obrazy, wiersze, komentarze*, Warszawa, Wydawnictwo Piotra Marciszuka Stentor, 2008), Magdaleny Czubińskiej i Katarzyny Podnieśińskiej (*Ekstlibris polski. Między herbem a obrazem*, [katalog wystawy w Muzeum Narodowym w Krakowie, 3 marca-3 kwietnia 2016], Muzeum Narodowe w Krakowie, Kraków 2016) i Michała Kurzeja (*Depingere fas est. Sebastian Piskorski jako konceptor i prowizor*, Kraków, iMEDIUS Agencja reklamowa sp. z o.o., 2018).

Opublikowałam wiele not i recenzji wydawniczych (Zał. 3: II. A 2.1-26; B 4.1-5).

Uczestnictwo w grantach:

Moją działalność naukową realizowałam m.in. w ramach projektów badawczych, począwszy od własnego projektu habilitacyjnego *Teoria emblematyki w Polsce XVI-XVIII w.* (2010-2012, MNiSW, nr N N103 160039).

Uczestniczyłam w grantach dedykowanych badaniom nad polskim oświeceniem: *Nad tekstami Krasickiego (Czytanie poetów polskiego oświecenia. Krasicki – Naruszewicz – Trembecki - Karpiński*, 2013-2018, MNiSW, nr 0091/NPRH2/H11/81/2013, kierownik: dr hab. Bożena Mazurkova), *Antyk oświeconych* (2009-2012, MNiSW, nr N N103156537, kierownik: prof. dr hab. Tomasz Chachulski, pomysłodawczyni: dr Magdalena Górka), edycja krytyczna *Dzieł zebranych Ignacego Krasickiego* (2014-2018, MNiSW, NPRH nr 11H 13 037482, kierownik: prof. dr hab. Józef Tomasz Pokrzywniak, dr Maciej Parkitny) – „Monitor” (oprac. Elżbieta Aleksandrowska, dopełniły i do druku przygotowały Magdalena Górka i Klara Leszczyńska-Skowron).

Wzięłam także udział w grantach Kultura +: Budowa Cyfrowego Muzeum Narodowego w Warszawie (etap IV. 2014 i etap V. 2015), realizowanym w Dziale Grafiki Obcej MNW.

Nagrody, wyróżnienia:

Moja działalność naukowa była nagradzana. Byłam laureatką konkursu „Monografie Fundacji na rzecz Nauki Polskiej” (książka *Polonia – Respublica – Patria. Personifikacja Polski w sztuce XVI-XVIII wieku*, Wrocław 2005).

Przygotowany przeze mnie do druku *Kalendarz życia i twórczości Ignacego Krasickiego* otrzymał prestiżowe wyróżnienie: Puchar Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego jako „Najlepsza książka akademicka roku 2011” (ogłoszenie wyników: XV Jubileuszowe Poznańskie Dni Książki Naukowej, 12 X 2011).

Otrzymałam kilka stypendiów naukowych: dwukrotnie stypendium Fundacji z Brzezia Lanckorońskich (Londyn, 15 IX-14 X 2005 i 15 IX-14 X 2007) oraz – w ramach współpracy międzynarodowej Polskiej Akademii Nauk: Kungl. Vitterhetsakademien (The Royal Academy of Letters History and Antiquities, 1-15 XII 1997), The British Academy (3-17 II 2007) i dwukrotnie Lietuvos Mokslų Akademija (The Lithuanian Academy of Sciences, 1-10 IX 2008; 9-14 XI 2009).

Popularyzacja nauki:

Wyniki badań upowszechniałam w publikacjach i wykładach, współpracując przede wszystkim z Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie. W ramach serii *Silva rerum* wspólnie z prof. B. Milewską-Ważbińską opublikowałyśmy książkę *W teatrze życia i sławy Jana III Sobieskiego, czyli widowisko wilanowskie* (2010). Na muzealnej stronie edukacyjnej *Silva rerum* zamieściłam szereg artykułów dotyczących sztuki dworu Jana III i emblematyki, opartych na niepublikowanych źródłach archiwalnych (Zał. 3: III. A 1-33). Uczestniczyłam także jako prelegentka w spotkaniach działającego pod patronatem muzeum Klubu dyskusyjnego „Pochwała Inteligencji” w Wilanowie: *Wychowanie do twórczości* (23 I 2008), *Tradycja antyczna w kulturze staropolskiej i współcześnie* (23 VI 2008) oraz w II seminarium z cyklu „Aula litterata”: *Architektura w dialogu z literaturą* (26 IV 2017).

Wzięłam udział w cyklu wykładów w Zamku Królewskim w Warszawie *Stanisław August i jego Rzeczpospolita. Dramat państwa, odrodzenie narodu* (program: dr A. Sołtys, prof. dr hab. Z. Zielińska, 12 X 2010- 8 XII 2011 – por. Zał. 3: II. B 3.20) oraz współpracowałam przy projekcie Pracowni Literatury Oświecenia IBL PAN na Piknik Naukowy Polskiego Radia i Centrum Nauki Kopernik (*W stronę światła - Osiemnastowieczne relacje z podróży po wiedzę, naukę i edukację*, 2015).

Wyniki pracy nad doktoratem popularyzowałam w audycji radiowej Skarbiec Nauki Polskiej (Program 2 Polskiego Radia, 26 VII 2005) oraz opracowując opublikowany w Wydawnictwie Sejmowym kalendarz *Rok 1918. Kalendarz sejmowy na rok 2008* (Zał. 3: II. M 3). Badania moje wykorzystane zostały w scenariuszu wystawy *Historia i Polonia* (Muzeum Narodowe w Kielcach, Pałac Biskupów Krakowskich w Kielcach, 29 IX 2009- 3 I 2010, kurator: dr Anna Myślińska), przy okazji której uczestniczyłam w konferencji popularyzującej wiedzę o alegorii Polski w sztuce (*Historia – Tradycja – Polonia*, 22 X 2009).

Współpracowałam z Uniwersytetem Trzeciego Wieku (wykład *El Greco – między wschodem a zachodem*, Sokołów Podlaski, 21 IV 2004).

Podjęmowałam się konsultacji z historii sztuki przekładów popularnych opracowań dotyczących dziejów kolekcji artystycznych, biografii artystów i malarstwa, dbając szczególnie o poprawność upowszechnianej terminologii i faktów: seria *Wielkie Muzea Świata* (M. Ronchetti, A. Montiel, *Muzea Watykańskie*, tłum. M. Oborska, Warszawa, Muza SA, 1998; M.T. Stein, A. Montiel, *Muzea Nowego Jorku*, tłum. J. Kuhn, Warszawa, Muza SA, 1999; A.E. Pérez Sánchez, *Muzeum Prado*, tłum. J. Kuhn, Muza SA, Warszawa 1999; E. Micheletti, *Muzea Florencji*, tłum. D. Bartnik, Warszawa, Muza SA, 1999), *Galeria Sztuki. Najsłynniejsze dzieła mistrzów malarstwa* ([Warszawa] wyd. De Agostini Polska, 2004-2006, wspólnie z dr Markiem Czapelskim) i *Dzieła mistrzów. Kolekcja światowego malarstwa* (International Masters Publishers, 2011; wspólnie z Urszulą Król; w oprac. M. Górskiej: Leonardo da Vinci, *Dama z gronostajem*; Hans Memling, *Sąd Ostateczny*; Jan Matejko, *Stańczyk*; Stanisław Wyspiański, *Autoportret*).

Działalność na rzecz społeczności akademickiej:

Uczestniczyłam czynnie w zebraniach i pracach Polskiego Towarzystwa Badań nad Wiekami Osiemnastym, którego jestem członkiem od 1996 r., przede wszystkim jako Sekretarz Komisji Wydawniczej. Pomagałam w pracach organizacyjnych międzynarodowej konferencji *Liberté - héritage du passé ou idée des Lumières? Freedom – Heritage of the Past or an Idea of the Enlightenment* (Warszawa, 19 IX 2002), jako referentka wzięłam dwukrotnie udział w zorganizowanych przez Towarzystwo międzynarodowych kongresach (Wrocław, 19-21 X 2006; Kraków, 19-22 X 2011 – Zał. 3: II. A 1.5 i B 3.21).

Wielokrotnie brałam udział w organizowaniu przygotowywanych przez Pracownię Literatury Oświecenia IBL PAN konferencji: cyklu *Z warsztatów badaczy oświecenia*

(Warszawa: 12-13 X 1999, 16-17 V 2005, 15-16 V 2006, 17-18 IV 2007, 1-2 IV 2008, 11-12 IV 2011, 4-5 II 2016), *Dwory magnackie w XVIII wieku. Rola i znaczenie kulturowe* (Warszawa, 15-16 III 2004), *Przyjemność w kulturze epoki rozumu* (Warszawa, 5-6 V 2009), *Pamięci Profesora Zbigniewa Golińskiego – z warsztatu edytorów literatury XVIII wieku* (Warszawa, 27-28 X 2010), *Publiczne, prywatne, intymne w kulturze XVIII wieku* (Warszawa, 22-23 X 2012), *Polski Grand Tour w XVIII wieku* (Warszawa, 12-13 XI 2013) i *Słynne kobiety w Rzeczypospolitej XVIII wieku* (Warszawa, 14-15 X 2015).

Współpracując z Vilniaus dailes akademija (Vilnius Academy of Arts) byłam recenzentką dorobku naukowego dr Tojany Račiūnaitė w postępowaniu kwalifikacyjnym na stanowisko najstarszego pracownika naukowego w Instytucie Historii Sztuki. W 2017 r. zaproszono mnie do Komitetu naukowego organizowanej przez Akademię wileńską międzynarodowej konferencji naukowej *Arts in the State – The State in Arts (Menas Valstybeje – Valstybe mene, Vilnius, 10-11 V 2018)*.

Recenzowałam artykuły naukowe („Studia źródłoznawcze”, „Prace Historyczne”) i opiniowałam grant (Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej, Program Kolumb, 2010).

W poczuciu odpowiedzialności za nieukończone lub niewydane prace naukowe powstające w środowisku badaczy XVIII w., z którym związało mnie miejsce zatrudnienia, przygotowałam do druku *Kalendarz życia i twórczości Ignacego Krasickiego* prof. Z. Golińskiego oraz – wspólnie z dr Klarą Leszczyńską-Skowron (IBL PAN) – edycję *Monitora Ignacego Krasickiego*, rozpoczętą przez prof. Elżbietę Aleksandrowską. Zaangażowałam się również w przygotowania do druku pośmiertnej publikacji prof. Bogusława Pfeiffera (*Rex et patria. Temat władcy, narodu i ojczyzny w literaturze i sztuce XVIII stulecia*, pod. red. Aleksandry Oszczydry, Warszawa: Wydawnictwo DiG, 2012).

W sposób formalny lub nieformalny często konsultuję źródła dotyczące emblematyki i ikonografii oraz materiał ilustracyjny publikacji naukowych (np. A. Norkowska, *Wizerunki władcy. Stanisław August Poniatowski w poezji okolicznościowej (1764-1795)*, Kraków-Warszawa 2006; A. Ostrowski, *Ten biedny Mickiewicz. Zapiski z początków towiańszczyzny*. Z rękopisu odczytała, skomentowała i wstępem poprzedziła Elżbieta Z. Wichrowska, Gdańsk 2006; M. Mielezko, *Emblematy*, wyd. i oprac. R. Grześkowiak i J. Niedźwiedź, red. naukowa tomu D. Chemperek, Warszawa 2010; A. Heydel, *Dziela zebrane*, t. 1-2, red. W. Falkowski, Warszawa: Instytut Ludwiga von Misesa, 2012).

Inne:

Ważnym elementem mej działalności są niepublikowane kwerendy źródłowe i opracowania eksperckie przeznaczone do dokumentacji konserwatorskiej dotyczącej emblematyki, sztuki dawnej lub źródeł pisanych: 1. M. Górską, *Koral i perła: przedstawienia w starodrukach emblematycznych i in. ze zbiorów polskich* (2008, kwerenda i opracowanie dla potrzeb wystawy *Koral i perła w sztuce obcej ze zbiorów polskich*, Muzeum Pałac w Wilanowie, 2009, kurator: Tomasz Igrzycki; por. *Koral, perła i inne wątki: biżuteria w Polsce*, red. nauk. Katarzyna Kluczajd, Warszawa-Toruń 2010); 2. M. Górską, *Emblematyczna dekoracja portalu kaplicy pw. Wniebowzięcia NMP w farze w Lubawie* (2011, oprac. do dokumentacji konserwatorskiej); 3. M. Górską, *Dekoracja emblematyczna stropu izby przedniej pierwszego piętra w kamienicy Kleinpoldowskiej w Warszawie* (2013; oprac. do dokumentacji konserwatorskiej, por. Zał. 3: I. B 7); 4. M. Górską, *Szkice Marcella Bacciarellego do dekoracji Sali Salomona w Łazienkach* (2014, kwerenda dla Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego); 5. M. Górską, *Inwentarze Łazienek XVIII w.* (2014, kwerenda dla Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie); 6. M. Górską, *Dom Józefa Mackiewicza w Czarnym Borze* (2015, kwerenda do dokumentacji konserwatorskiej); 7. M. Górską, *Portret Franciszka Ksawerego Woyny* (atrybucja: J. Grassi?, ok. 1790; oprac. do dokumentacji konserwatorskiej, 2015); 8. M. Górską, *Portret Katarzyny Starzeńskiej* (F.

Gérard, ok. 1804, oprac. do dokumentacji konserwatorskiej, 2015); 9. M. Górńska, *Portret Tadeusza Kościuszki* (J. Peszka?, 1 poł. XIX w.; oprac. do dokumentacji konserwatorskiej, 2015); 10. M. Górńska, *Portret Henrietty z Baworowskich Drohojowskiej* (J.F. Pitschmann, przed 1821; oprac. do dokumentacji konserwatorskiej, 2015); 11. M. Górńska, *Portret Anny z Cetnerów Potockiej* (É. Vigée-Lebrun, ok. 1803; oprac. do dokumentacji konserwatorskiej, 2015).

Okazjonalnie konsultuję druki edukacyjne przygotowywane przez Dział Edukacji w Muzeum Narodowym w Warszawie (koordynator: Urszula Król).

Prace przywoływane w autoreferacie:

P. Buchwald-Pelcowa, *Emblematy w drukach polskich i Polski dotyczących XVI-XVIII wieku. Bibliografia*, Wrocław 1981.

P.M. Daly, *Emblem Theory: Recent German Contributions to the Characterization of the Emblem Genre*, Nendeln 1979.

D. Caldwell, *The Sixteenth-Century Italian Impresa in Theory and Practice*, New York 2004. *Companion to Emblem Studies*, ed. by P.M. Daly, New York 2008.

P.M. Daly, *Emblem Theory: Recent German Contributions to the Characterization of the Emblem Genre*, Nendeln 1979.

P.M. Daly, *Emblem Theory: Modern and Early Modern*, w: *Companion...*, s. 43-78.

P.M. Daly, *Literature in the Light of the Emblem. Structural Parallels between the Emblem and Literature in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*, wyd. 2, Toronto 1998.

P.M. Daly, *Emblem Studies: Achievements and Challenges*, w: *The International Emblem: From Incunabula to the Internet, Selected Proceedings of the International Conference of the Society for Emblem Studies, 28th July- 1st August, 2008, Winchester College*, ed. by S. McKeown, Cambridge 2010, s. 523-532.

P.M. Daly, *The Emblem in Early Modern Europe. Contribution to the Theory of the Emblem*, Farnham-Burlington 2014.

G.R. Dimler, *The Jesuit Emblem*, w: *Companion...*, s. 99-127.

The Emblem and Architecture. Studies in Applied Emblematics from the Sixteenth to the Eighteenth Centuries, ed. by H.J. Böker, P.M. Daly, Turnhout 1999.

Emblem Scholarship Directions and Developments. A Tribute to Gabriel Hornstein, ed. by P.M. Daly, Turnhout 2005 (Imago Figurata Studies, vol. 5).

Emblems and Art History. Nine Essays, ed. by A. Adams assisted by L. Grove, Glasgow 1996 (Glasgow Emblem Studies I, 1996).

G.M. Guidetti, *Additional information about the sources of Michele Arcangelo Palloni's artistic language*, „Acta Academiae Artium Vilnensis” 2008, t. 51, s. 75-89.

É. Knapp, G. Tüskés, *Emblematics in Hungary. A study of the history of symbolic representation in renaissance and Baroque literature*, Tübingen 2003.

L. Konečný, *Mezi textem a obrazem. Miscellanea z historie emblematiky*, Praha 2002.

T. Michałowska, *Staropolska teoria geneologiczna*, Wrocław 1974.

S. Mödersheim, *The Emblem in the Context of Architecture*, w: *Emblem Scholarship...*, s. 159-175.

A. Moss, *Emblems into Commonplaces: The Anthologies of Josephus Langius*, w: *Mundus Emblematicus. Studies in Neo-Latin Emblem Books*, ed. by K.A.E. Enenkel and A.S.Q. Visser, Turnhout 2003, s. 1-16.

M. Pastoureau, *Aux Origines de l'Emblème: la crise de l'héraldique européenne aux XVe et XVIe siècles*, w: *Emblemes et devises au temps de la renaissance*. Directeur de la publication M.T. Jones-Davies, Paris 1981, s. 129-136.

- M. Pastoureau, „*Arma senescunt, insignia florescunt*”. *Note sur les origines de l’emblème*, w: idem, *Figures et couleurs. Études sur la symbolique et la sensibilité médiévales*, Paris 1996, s. 125-137.
- E. Patiejūniene, *Brevitas ornata. Māžosios literatūros formos XVI-XVV amžiaus lietuvos didžiosios kunigaikštystės spaudiniuose*, Vilnius 1998.
- J. Pelc, *Słowo i obraz na pograniczu literatury i sztuk plastycznych*, Kraków 2002.
- M. Piskała, *Polski świat znaków. Studia o herbarzu Szymona Okolskiego*, Warszawa 2017 (Studia Staropolskie. Series Nova, t. 47).
- K. Porteman, *Emblem theory and cultural specificity*, w: *Aspects of Renaissance and Baroque symbol theory 1500-1700*, ed. by P.M. Daly and J. Manning, New York 1999, s. 3-12.
- D. Russell, *Emblems, frames, and other marginalia: defining emblematic*, „*Emblematica*” 2009, vol. 17, s. 1-40.
- Z. Rynduch, *Nauka o stylach w retorykach polskich XVII wieku*, Gdańsk 1967.
- P. Rypson, *Piramidy, słońca, labirynty. Poezja wizualna w Polsce od XVI do XVIII wieku*, Warszawa 2002.
- J. Sokolski, *Barokowa księga natury. O europejskiej symbolografii wieku siedemnastego*, Wrocław 1992.
- J. Sokolski, *Słownik barokowej symboliki natury. Tom wstępny. Barokowa księga natury*, Wrocław 2000.
- D. Sulzer, *Traktate zur Emblematik. Studien zu einer Geschichte der Emblemtheorien*. Hrsg. von G. Sauder, St. Ingbert 1992.

Magdalena Cwikła